

**MADANIYAT VA SAN'AT SOHASINING JAMIYAT TARAQQIYOTI VA YOSHLAR
TARBIYASIDAGI AHAMIYATI****Orazbayeva Dilnaz Dauletbay qizi**

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti San'atshunoslik kafedrası o'qituvchisi.

Tel. +99897-509-23-93 orazbaevadilnaz03@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.17396169>

Annotasiya. Ushbu maqolada madaniyat va san'atning jamiyat taraqqiyoti va yoshlar tarbiyasidagi o'rni, ularning axloqiy, estetik va ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Maqolada madaniyat yoshlar ongida milliy qadriyatlar va tarixiy xotirani shakllantirishda, san'at esa ularni go'zallikni anglash, ezgulikni ulug'lash hamda ijodkorlikka yo'naltirishda qanday ahamiyatga ega ekani tahlil qilingan. Shuningdek, turli san'at turlari – adabiyot, musiqa, teatr va tasviriy san'atning yoshlar tafakkuri va tarbiyasiga ta'siri misollar orqali asoslab berilgan.

Kalit so'zlar. Madaniyat, san'at, jamiyat, yoshlar tarbiyasi, taraqqiyot, ma'naviyat, axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, ijodkorlik, estetik tarbiya, teatr, adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, ijtimoiy faollik.

“Yoshlarning jamiyatdagi o'rni va mavqeyini oshirish – asosiy vazifamizdir”.

Shavkat Mirziyoyev

Jamiyat taraqqiyoti, insoniyat madaniy merosi, axloqiy me'yorlar va estetik qarashlar shakllanishida madaniyat va san'at alohida o'rin tutadi. Ular nafaqat shaxsning ichki dunyosini boyitadi, balki xalqning milliy o'ziga xosligini, tarixiy xotirasini va ijtimoiy birdamligini mustahkamlovchi asosiy omillardan biridir. Har qanday jamiyatning taraqqiyot darajasi, avvalo, uning madaniy yuksalishi bilan belgilanadi.

Ma'naviy yetuk, estetik didga ega avlodni tarbiyalash — bu barqaror, adolatli va taraqqiy etgan jamiyatning asosi hisoblanadi.

“Bir haqiqatni hech qachon esimizdan chiqarmasligimiz kerak: mamlakatimizda madaniyat va san'at taraqqiy etmasa, jamiyat rivojlanmaydi. Xalqimizning rivojlanish darajasi avvalo milliy madaniyatimizga qarab baholanadi. Shu ma'noda, madaniyat – bu xalqimiz, jamiyatimiz qiyofasidir” (1, 1-b)

San'at inson qalbining eng nozik his-tuyg'ularini, orzu-umidlarini, quvonchu tashvishlarini tasvirlaydi. U insonni go'zallikka oshno etadi, hayotga chuqurroq nigoh bilan qarashga undaydi.

Tasviriy san'at, musiqa, adabiyot, teatr va kinematografiya — bularning barchasi kishilarda estetik tafakkurni shakllantiradi, ma'naviy tarbiyani kuchaytiradi. San'at orqali inson o'zini anglaydi, o'zligini topadi. Bu esa jamiyatda ijobiy munosabatlarning shakllanishiga, ijtimoiy muammolar yechimini topishga yordam beradi.

Har bir xalq o'ziga xos madaniy merosga ega. Shu bois madaniyat va san'at milliy o'zlikni saqlashda, uni kelajak avlodlarga yetkazishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Masalan, o'zbek xalqining boy folklori, maqom san'ati, miniatyura san'ati yoki Amir Temur, Alisher Navoiy, Bobur kabi siymolar asarlaridagi chuqur g'oyaviy-estetik qatlamlar xalqimizning madaniy salohiyatini namoyon etadi.

Madaniyat va san'at — bu jamiyat ruhiyatining o'zagi, ma'naviy taraqqiyotning mezonini va milliy yuksalishning kafolatidir.

Ularning rivoji bevosita jamiyatning madaniy saviyasi, ma'naviy pokligi va intellektual salohiyatiga bog'liq. Shu bois har birimiz madaniyat va san'atga mehr bilan qarab, uni asrab-avaylash va rivojlantirishga hissa qo'shmog'imiz darkor.[2.94-b]

Yosh avlod — har qanday jamiyatning kelajagi. Ularning ma'naviy barkamolligi, hayotga bo'lgan qarashi, jamiyatdagi o'rnini anglashida madaniyat va san'at ta'siri nihoyatda kuchlidir.

Ayniqsa, musiqa, adabiyot, teatr va kinoning tarbiyaviy ahamiyati beqiyosdir. Bu san'at turlari orqali yoshlar ezgulik, halollik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni o'zlashtiradi. Masalan, teatr tomoshalari yoki milliy musiqa asarlari orqali yoshlar milliy qadriyatlar bilan tanishadi, tarixiy qahramonlar ibratida ulg'ayadi.

Shu bois ta'lim muassasalarida madaniyat va san'at bilan chambarchas bog'liq bo'lgan darslar va to'garaklarning mavjudligi — bu nafaqat ijtimoiy ehtiyoj, balki zaruriyatdir. Bugungi kunda yurtimizda yoshlarni ma'naviy-ma'rifiy jihatdan kamol toptirish maqsadida ko'plab madaniy tadbirlar o'tkazilmoqda. “Yoshlar kitobxonligi”, “Ijod maktablari”, “Teatr kechalari”, “Musiqa festivallari”, “Tasviriy san'at ko'rgazmalari” kabi tashabbuslar yoshlarning iqtidorini yuzaga chiqarishga xizmat qilmoqda. Bu kabi tadbirlar orqali yoshlar ijodkorlikka, erkin fikrlashga, o'z ustida ishlashga o'rgatiladi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar har xil tashqi madaniyatlar, internetdagi turli oqimlar ta'siriga tushib qolish xavfiga egadir. Shu bois, ularning axloqiy immunitetini mustahkamlash – ustuvor vazifadir. Madaniyat va san'at bu borada eng kuchli vosita bo'la oladi.

Jumladan:

- **Adabiyot** orqali yoshlar mehr-oqibat, halollik, rostgo'ylik, sabr-toqat kabi insoniy fazilatlarni o'rganadi. Masalan, Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Chingiz Aytmatov kabi buyuk adiblarning asarlari orqali yoshlar ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurash mohiyatini tushunadi.

- **Milliy musiqa va kuylar** esa yurakni poklaydi, ruhni yuksaltiradi. Bu esa yoshlarning nojo'ya oqimlarga berilmasdan, o'z qadriyatlariga sodiq qolishiga xizmat qiladi.

- **Tasviriy san'atda** esa ranglar, obrazlar orqali go'zallik, estetik tafakkur, tafsilotlarga e'tibor berish odatlari shakllanadi.

Madaniyat va san'at yoshlarni ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. San'at asarlari orqali yoshlar jamiyatdagi dolzarb muammolarni anglaydi, ularga befarq bo'lmaslikni o'rganadi. Masalan:

- **Teatr sahnalarida** ko'tarilayotgan ijtimoiy mavzular – oilaviy muammolar, atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy adolat kabi masalalar yoshlarni o'ylantiradi.

- **Hujjatli filmlar, san'at ko'rgazmalari, fotosuratlar** orqali esa ular hayotning turli jabhalarini real ko'rinishda ko'rib, ongli qarorlar qabul qilishga o'rganadi.

Madaniyat va san'at yoshlarning qalbini, tafakkurini, dunyoqarashini yuksaltiradigan, ularni barkamol inson etib tarbiyalaydigan kuchdir. Yurtimizda bu borada qilinayotgan islohotlar, davlat dasturlari va tashabbuslar yoshlar tarbiyasida madaniyat va san'atning qanday muhim rol o'ynayotganini ko'rsatib bermoqda. Bu esa kelajakda madaniyatli, ma'naviy yetuk, milliy qadriyatlariga sodiq avlodni voyaga yetkazishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. I.A. Karimov. Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch. Ma'naviyat, T., 2008.
2. I.A. Karimov. <<Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz>>. Toshkent. 7-tom. O'zbekiston, 1999, 94-bet.

3. Sayyora To`ychiyeva. Madaniyat va san`at sohasi faoliyatini tashkil etish va boshqarish. Toshkent, 2020. 8-16betlar.
4. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti 2017-yil madaniyat sohasi rahbarlari bilan ushrashuvda so`zlagan nutqidan.